

"יובל החמישים לאמירתנו"

יוצא לאור לקראת ש"פ דברים, שבת חזון, ת"ב נדחה ה'תשע"ה

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
ראשון

היכל
תשיעי

קונטרס

כ"א אדר - תשמ"ח

סיום השלושים להסתלקות הרבנית הצדקנית
מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

הוצאה שלישיית

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ואחת לבריאה
ה' תהא שנת אראנו נפלאות
שנת הצדי"ק לכ"ק אדמו"ר שליט"א

פתח דבר

לקראת יום ה' פ' ויקהל־פקודי, כ"א אדר, סיום השלושים להסתלקות הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע -
הננו מוציאים לאור את המאמר ד"ה בלע המות לנצח וגו', שנאמר
בהתוועדות דיום ג' פ' דברים, ה' מנחם־אב ה'תשכ"ה.
מערכת „אוצר החסידים”

יום ג' ויק"פ, שנת הקהל,
שנת תשמ"ח (תהא שנת חירות משיח)
ברוקלין, נ.י.

לעילוי נשמת

הרה"ת ר' צמח יהושע ע"ה
בן - יבלחט"א - הרה"ת השליח ר' ברוך שלמה אליהו שליט"א
קונין
שליח כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בסענטורי סיטי קאליפורניא
נלב"ע במיטב שנותיו
עש"ק ב' תמוז, ערב יום הקדוש ג' תמוז ה'תשע"ט
ת. נ. צ. ב. ה.
*
נדפס לכבוד יום השלשים
ד' מנ"א ה'תשע"ט

Reprinted with permission of:

“Vaad L'Hafotzas Sichos”

and

“Sichos In English”

by:

Moshiach Awareness Center,

a Project of:

Enlightenment For The Blind, Inc.

602 North Orange Drive.

Los Angeles, CA 90036

Tel.: (323) 934-7095

Fax: (323) 934-7092

<http://www.torah4blind.org>
e-mail: yys@torah4blind.org

Rabbi Yosef Y. Shagalov,
Executive Director

Printed in the U.S.A.

בס"ד. יום ג' פ' דברים, ה' מנחם-אב ה'תשכ"ה*

בלע המות לנצה ומחה הוי' אלקים דמעה מעל כל פניסי, ומבאר אדמו"ר מהר"ש במאמרו ד"ה זה², דזה שלע"ל יהי' בלע המות לנצה הוא לפי שאז יהי' ואתי רוח הטומאה אעביר מן הארץ. ויובן זה בהקדים הטעם דהמבואר בקרא (דלקמן) שע"י חטא עה"ד נעשה מיתה בעולם, היינו שמיתה וחטא עה"ד שייכים זל"ז. והענין הוא, דע"י חטא עה"ד נעשה תערובות טוב ורע³. דמציאות הרע הי' גם קודם החטא, אלא שאז הי' הרע מובדל מהטוב, וכידוע⁴ שבתחלת הבריאה הי' מדור הקליפות למטה מהעולמות דקדושה, וע"י חטא עה"ד נעשה תערובות טוב ורע (בכל העולם⁵), שהרע מעורב בהטוב והטוב בהרע, ועד אשר אין טוב בלא רע ואין רע בלא טוב⁶. וזהו מ"ש⁷ ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם, דלכאורה, הרי בריאת האדם (מלכתחילה) היתה באופן שיהי' חי לעולם, והטעם על זה שנצטווה שלא לאכול מעה"ד הוא בכדי שלא ימות (כמ"ש⁸ ומעץ הדעת גו' לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות), ומה איכפת שיאכל מעה"ח ויהי' חי לעולם. ומבאר אדמו"ר הזקן¹⁰, דמכיון שע"י חטא עה"ד נתערב רע

* יום סיום אמירת קדיש אחרי הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה, אמו של - יבלח"ט - כ"ק אדמו"ר שליט"א.

(1) ישע"י כה, ת.

(2) דשנת תרכ"ח - נדפס בסה"מ תרכ"ח ע' מ. ולאחריו בא ד"ה רבת את ריבם, שהוא דרוש הנ"ל עם הוספות.

(3) זכרי' יג, ב.

(4) תו"א בראשית ה, ג ואילך. וראה מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ד ע' א'קעו ואילך. ד"ה דבר וגו' כי אתם עוברים וגו' תרנ"א (סה"מ תרנ"א ע' קצו). ובארוכה - ד"ה ושבתה במאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"ב ע' תדש ואילך. ד"ה הנ"ל תרס"ב (סה"מ תרס"ב ע' ש ואילך).

(5) ל"ת להארז"ל פ' בראשית ד"ה ונבאר מעלת אדה"ר. אוה"ת דרושים לפסח ע' תשנה. סוף המשך פדה בשלום תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' קעו) ותש"ד (סל"ג - סה"מ ה'תש"ד ס"ע 139 ואילך). ועוד.

(6) ראה בארוכה ד"ה ושבתה הנ"ל, דע"י חטא עה"ד נעשה תערובות טו"ר בכל ד' הסוגים דדצה"מ.

(7) ראה לקו"ד כרך א פז, א ואילך.

(8) בראשית ג, כב.

(9) שם ב, יז.

(10) בתו"א שם.

בהאדם, לכן, ועתה (לאחרי הטא עה"ד) יש לחשוש פן ישלח ידו גוי' וחי לעולם, כי כשיהי' הוא חי לעולם, גם הרע המעורב בו יהי' לו קיום לעולם. ועפ"ז יש לומר, דזה שע"י הטא עה"ד נעשה מיתה בעולם הוא בכדי שלא יהי' קיום להרע, כנ"ל.

ויש לומר, דהמיתה בעולם שנעשתה ע"י הטא עה"ד היא מסובבת מהטא עצמו. והענין הוא, דענין החיות הוא בקדושה דוקא, משא"כ הרע והטומאה (היפך הקדושה) הם מות¹¹, ולכן, מכיון שע"י הטא עה"ד נתערב רע בהאדם, מות רוחני, מזה נשתלשל בו גם מיתה כפשוטה. וזהו גם מה שלע"ל יהי' בלע המות לנצח, דמכיון שאז יתבטל הרע, מות הרוחני¹², עי"ז יהי' במילא גם בלע המות כפשוטו.

(ב) **והנה** הטעם על זה שדוקא לע"ל יתבטל הרע (מות הרוחני, ובמילא גם המות כפשוטו) הוא, כי אז יהי' גילוי אור נעלה ביותר, שלגבי אור זה, מתבטלים במילא כל המגדים. ומבאר בהמאמר¹³, דהגם שגם בזמן שביהמ"ק הי' קיים, ובפרט בזמן בית ראשון, ועאכו"כ בימי שלמה דקיימא סיהרא באשלמותא¹⁴, הי' גילוי אור נעלה ביותר, ומצד גילוי זה, כל הגוים נתבטלו לפניו, שלא ע"י מלחמה כלל¹⁵ [שלכן נק' בשם שלמה כי שלום הי' בימיו¹⁶], מ"מ, הגילוי שהי' בימי שלמה הי' באופן שהי' עדיין מקום ליניקת החיצונים, אלא שיניקתם אז היתה רק מאחוריים דקדושה ולא הי' להם אחיזה בפנימיות. [ויש לומר, דזה שבימי שלמה הי' עדיין מקום ליניקת החיצונים, ניכר גם באופן הביטול דהגוים שנתבטלו לפניו. וכמו מלכת שבא, דעם היות שגם בהיותה בארצה ורק שמעה את שמע שלמה נעשה בה ביטול (קצת), שמצד זה¹⁷

(11) ראה בארוכה ד"ה דבר וגו' תרנ"א הנ"ל (ע' קצו ואילך). ד"ה וידבר גוי' ערי מקלט תהיינה תרס"ה (סה"מ תרס"ה [קה"ת, תשמ"ח] ע' שכה ואילך).

(12) ראה תו"א שם ה, ד, „בלע המות לנצח שיהי' ובערת הרע כמאמר והרשעה כולה בעשן תכלה“.

(13) ד"ה רבת את ריבם הנ"ל (ע' מא ואילך).

(14) זחר ח"א קנ, א. רכה, ב. רמג, סע"א. ח"ב פה, א. ח"ג מ, ב. מו, א. וראה שמו"ר פט"ו, כו.

(15) ראה בארוכה המשך פדה בשלום תרנ"ט (ע' קסב. שם ע' קסד) ותש"ד (סי"ט וסכ"א - ע' 107 וע' 110-11), וראה גם תו"א שם (ו, א), שהבירור שהי' בימי שלמה הוא בירור בדרך מנוחה. ובתו"א שם שזהו בדוגמת אדה"ר קודם החטא.

(16) כמ"ש (דברי הימים"א כב, ט) שלמה יהי' שמו ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו.

(17) דזה שנתעורר בה רצון לבוא לשלמה הוא מצד הביטול שנעשה בה (בהיותה עדיין

באה אל שלמה¹⁸, ובפרט לאחר שבאה אליו וראתה את חכמתו וכו' שע"ז נתבטלה לפניו באופן שלא הי' בה עוד רוח¹⁹, מ"מ, גם אז היתה מלכה, ויתירה מזו, שגם שלמה כיבד אותה בכבוד גדול²⁰]. משא"כ הגילוי דלע"ל²¹ יהי' באופן שלא תהי' יניקה לחיצונים כלל (גם לא מבחי' אחוריים) ויתבטל הרע לגמרי, בלע המות לנצח.

ג) וביאור החילוק בין הגילוי שהי' בימי שלמה (שמצד גילוי זה הי' עדיין מקום ליניקת החיצונים, מבחי' אחוריים עכ"פ) להגילוי דלע"ל (שמצד גילוי זה לא יהי' להם יניקה כלל), מבאר בהמאמר²², שהוא ע"ד החילוק (בעבודת האדם) בין העבודה דסור מרע להעבודה דמואס ברע. דסור מרע הוא שמדחה את הרע אבל אינו שונא את הרע בעצם. ובמילא, אף שבפועל הוא מדחה את הרע, נשאר אצלו עדיין נתינת מקום להרע, ועד שבהעלם יש לו איזה שמץ אהבה לרע, כמבואר בתניא²³ בדרגת צדיק שאינו גמור. משא"כ כשהוא מואס ברע, היינו שהוא מואס ברע בתכלית (דרגת צדיק גמור), אין אצלו שום נתינת מקום לרע, שהרי אדרבא, הוא שונא את הרע ומואס בו בתכלית השנאה והמיאוס. ועד"ז הוא החילוק בין הגילוי שהי' בימי שלמה להגילוי דלע"ל, דהגילוי שהי' בימי שלמה, עם היות שגם לגבי גילוי זה מתבטלים כל המנגדים (בדוגמת שגם בהעבודה דסור מרע הוא מדחה את הרע), מ"מ, יש עדיין מקום ליניקת החיצונים (מבחי' אחוריים דקדושה עכ"פ). משא"כ הגילוי דלע"ל הוא דוגמת המואס ברע בתכלית המיאוס, שאין בו שום נתינת מקום לענין דהיפך הקדושה.

ויש להוסיף, דע"פ המבואר בתניא²³ שגודל השנאה לסט"א והמיאוס ברע הוא כפי ערך גודל האהבה להוי', החילוק בין סור מרע למואס ברע הוא (לא רק בנוגע לאופן שלילת הרע, אלא גם) בגודל

בארצה) ע"י שמעיה את שמעו - ראה המשך הנ"ל תרנ"ט (ע' קסב) ותש"ד (ע' 107) „דמצד גדולת שמו שנשמע למרחוק גם באיים הרחוקים מתבטלים כולם אליו ונמשכים אליו“.

18) מלכים א' יו"ד, א"ב.

19) שם, ד"ה.

20) ראה שם, יג.

21) ראה גם ד"ה פדה בשלום תשמ"א (סה"מ מלוקט ח"ב ע' קפא (לעיל ע' צג) ואילך)

בתחלתו ובסעיף ו. וראה בהנסמן שם הערה 5.

22) ד"ה רבת את ריבם הנ"ל (ע' מב).

23) פ"י (טו, א).

ואופן אהבתו להוי". ועפ"ז תומתק ההשוואה דחילוק זה (שבין סור מרע למואס ברע) להחילוק שבין הגילוי שהי' בימי שלמה להגילוי דלע"ל, דהחילוק שביניהם באופן שלילת הרע (שבהגילוי שהי' בימי שלמה יש עדיין נתינת מקום ליניקת החיצונים משא"כ בהגילוי דלע"ל) הוא מצד החילוק שבהם בדרגת ואופן האור והגילוי.

ד) **והנה** ידוע שכל הגילויים דלע"ל תלויים במעשינו ועבודתנו עכשיו²⁴. דמזה מובן, דזה שלע"ל יהי' גילוי זה שאינו נותן מקום ליניקת החיצונים (בלע המות לנצח) הוא, כמבואר בהמאמר²², דע"י שישראל שונאים את הרע בתכלית השנאה, עי"ז נעשה למעלה ואת עשו שנאתי²⁵ בתכלית השנאה, ומצד שנאה זו יהי' ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, בלע המות לנצח. והנה מכיון דראה הקב"ה בצדיקים שהם מועטים²⁶ (ובפרט ששנאת הרע בתכלית היא דרגת צדיק גמור), ואפילו בנוגע לדרגת הבינוני ידוע הפתגם²⁷ הלואי בינוני, והענין דבלע המות לנצח יהי' בכל ישראל, מובן מזה, שעבודה זו (לשנא את הרע בתכלית השנאה) יכולה להיות גם בבינונים, ואפילו באלה שלמטה מדרגת בינוני. דבכאו"א מישאל ישנם זמנים מיוחדים - בשעת התפלה, או בשעת עסק התורה, או בשעה שהוא מקיים מצוה דהוה זהיר בה טפ"ס²⁸, או אפילו בשעה שעוסק בדברי הרשות לשם שמים²⁹ ועאכו"כ³⁰ באופן דבכל דרכיך דעהו³¹ - שבשעה זו הוא מוסר את כל מציאותו (ער גיט זיך איבער אינגאנצן) לאלקות, ועי"ז אינו שייך לבגדים הצואים³², כמו צדיק גמור. ומכיון שיחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד³³, לכן נמשך עי"ז הגילוי שאינו נותן מקום כלל ליניקת החיצונים, בלע המות לנצח.

24 תניא רפ"ו.

25 מלאכי א, ג.

26 יומא לת, ב. וראה תניא פ"א (ה, ב).

27 בית רבי ח"ב פ"ה (יד, א) הערה א. וראה ד"ה ואלה המשפטים תשל"ח ס"ה (סה"מ

- מלוקט ח"א ע' שט).

28 ראה שבת קיח, סע"ב.

29 ראה אבות פ"ב מ"ב. רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א. וראה לקו"ש

חכ"ד ע' 646 בהערה ד"ה כל מעשיך לשם שמים.

30 ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 907. שם ע' 932. ח"י ע' 104.

31 משלי ג, ו. רמב"ם וטושו"ע שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ב.

32 ראה תניא פ"י.

33 תניא פכ"ה (לב, א).

ה) **וְזָהָר** בלע המות לנצח, דכל זמן שלא נשלמו עדיין הבירורים והטוב והרע מעורבים זב"ז (כולל גם בזמן שביהמ"ק ה' קיים, ואפילו בימי שלמה דקיימא סיהרא באשלמותא) יש ענין המיתה, בכדי שלא יהי' קיום להרע, כנ"ל. וזהו גם הטעם שגם צדיקים יחזרו לעפרן שעה אחת קודם תחיית המתים³⁴ [דהגם שאין רימה שולטת בהם³⁵ ועד לשעה זו (שקודם תחה"מ) ה' גופן קיים מאות ואלפים שנים, ומ"מ, קודם תחה"מ יחזרו לעפרן], כי מכיון שע"י חטא עה"ד נעשה תערובות רע בכל העולם, לכן, גם גופות הצדיקים יצטרכו לזיכוך³⁶. משא"כ לע"ל (לאחרי התחי'), כשיהי' ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, לא תהי' אז מיתה וגם הגוף יחי' בחיים נצחיים. דגם להדיעה³⁷ דמ"ש³⁸ כי הנער בן מאה שנה ימות הוא כפשוטו, הוא רק בנוגע לב"נ, משא"כ בנוגע לישראל יהי' בלע המות לנצח. ויתירה מזו, דגם המיתה שתהי' (לדיעה זו) בב"נ היא לא מיתה ממש, אלא נפילה, דמאן דנפיל מדרגי' אקרי מית³⁹. וכמבואר בהמאמר⁴⁰, דע"י שניצוצות הקדושה שנבלעו בהם יתבררו מהם ויעלו למעלה, הרע שבהם (היינו גוף הגשמי שלהם שנקרא בשם רע בערך לניצוצות הקדושה שבו) יפול למטה. דזהו באוה"ע, משא"כ בישראל יתעלה גם הגוף, שגם הגוף יזון מרוחניות כמו הנשמה, ולא עוד אלא שאז יהי' הגוף למעלה מהנשמה, נקבה תסובב גבר⁴¹. וכל זה יהי' בפועל ובגילוי למטה מעשרה טפחים, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

34) שבת קנב, ב. וראה זח"ב קח, ב.

35) ראה מדרש תהלים עה"פ קיט, ט.

36) אלא שזיכוך זה יכול להיות ע"י הביטול דונפשי כעפר לכל תהי', ואז א"צ לחזור לעפרן כפשוטו - ראה סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 227-8.

37) דעת ר' חנינא בב"ר פכ"ו, ב. וראה פסחים סח, א. סנהדרין צא, ב.

38) ישע"י סה, כ.

39) כ"ה בלקו"ת חוקת נו, רע"א. ובכ"מ בדא"ח. ובזח"ג קלה, ב - הובא בע"ח שער

ט (שער שבה"כ) פ"ב ובמבו"ש ש"ב ח"ב פ"ג - איתא: מאן דנחית מדרגא קדמאה דהוה ב', קארי ב' מיתה.

40) סד"ה בלע המות לנצח (ס"ע מ) וד"ה רבת את ריבם (ע' מב).

41) ירמי' לא, כא.

sparks of holiness contained within them will be refined, they will ascend and the evil within them (the material body which can be termed evil when compared to the sparks of holiness which they contain) will descend. [This is their “death”.]

This does not apply with regard to the Jewish people. Their bodies will ascend and derive nurture from holiness as the soul does. Indeed, in that era, the body will be on a higher rung than the soul [as alluded to in the mystical interpretation of the verse,⁴¹] “The female will encompass the male.”

All this will actually take place in a revealed matter within the context of our material world with the coming of the true and ultimate Redemption, [led] by *Mashiach*; may this take place in the near future.

41. *Yirmeyahu* 31:21. [The “female” refers to the body which in the present era is a recipient from the soul. In the Era of the Redemption, this will change, and the body will become a source of positive influence.]

this time, no worm will have had dominion over them,³⁵ and their bodies will remain intact for hundreds and even thousands of years. Nevertheless, before the resurrection, even the righteous will return to dust.}

The reason for this is that the sin of the Tree of Knowledge brought about a blending of evil with [every element of] worldly [existence]. Therefore, even the bodies of the righteous will require refinement.³⁶

In the Era of the Redemption (after the Resurrection of the Dead), the prophecy “And I will cause the spirit of impurity to depart from the land” will be fulfilled. Then there will be no more death, and the body will live forever.

[This applies] even according to the opinion³⁷ which interprets the verse:³⁸ “And a youth of 100 years will die,” according to its simple meaning. [For the verse applies only] to non-Jews. With regard to the Jews, by contrast, [the prophecy] “He will swallow up death forever” [will be fulfilled].

Moreover, even the death which (this opinion maintains) will occur with regard to non-Jews does not mean actual death, but rather falling [from one’s spiritual level], as [our Rabbis say]:³⁹ “A person who falls from his rung is called ‘dead.’”

As [the Rebbe Maharash] explains in [his] *maamar*,⁴⁰ [the phenomenon of death, i.e., descent, that will take place] with regard to the gentiles [can be understood as follows]: as the

35. See the *Midrash Tehillim to Tehillim* 119:9.

36. This refinement can, however, be brought about by [complete] *bittul* as [reflected] in the prayer (*Berachos* 17a; included in the daily liturgy): “Let my soul be as dust to all.” When [this Divine service is completed], there is no need for [the *tzaddik’s* body] to actually return to dust. See *Sichos Shabbos Parshas Bo*, 5748.

37. The opinion of Rabbi Chanina in *Bereishis Rabbah* 26:2; see also *Pesachim* 68a; *Sanhedrin* 91b.

38. *Yeshayahu* 65:20.

39. This quote is found in *Likkutei Torah, Bamidbar*, p. 57a, and in other sources in *Chassidus. The Zohar*, Vol. III, p. 135b — quoted in *Eitz Chayim, Shaar 9 (Shaar Sheviras HaKeilim)* and *Mevo Shearim, Shaar 2*, sec. 2, ch. 3 — states, “When one descends from the [spiritual] level at which he was [functioning], the term death may be applied to him.”

40. The *maamar* entitled *Beela HaMaves* (p. 40) and the *maamar* entitled *Ravta Es Rivom* (p. 42).

evil with utter hatred —) is within the reach of *benonim*, and even those who are beneath the rung of a *benoni*. For every member of the Jewish people has certain occasions — either during prayer, during the study of the Torah, while he is observing the *mitzvah* in which he is most meticulous,²⁸ or even while he is involved in his personal concerns [and his intent is] for the sake of heaven,²⁹ and how much more so³⁰ if he conducts himself according to the directive:³¹ “Know Him in all your ways” — when at that moment he devotes himself entirely to G-dliness. Thus at that time, he is like a perfect *tzaddik*; he shares no connection with the “soiled garments,”³² [desires and activities stemming from evil]. Since in the spiritual realms, the unity [with G-d established at these times] is eternal,³³ these [unique moments] draw down a revelation that does not allow for the nurture of the external forces, [precipitating the time when] “He will swallow up death forever.”

V On this basis, [we can understand the verse] “He will swallow up death forever.” Until [mankind’s] task of refinement is completed, and good and evil are intermingled with each other (this includes even the era of the *Beis HaMikdash*, and even the era of [King] Shlomo’s reign when “the disk of the moon was full”), death will continue to exist, so that the existence of evil will not be perpetuated.

This is also the reason why the bodies of the righteous will return to the earth for an hour before the resurrection.³⁴ {Before

28. See *Shabbos* 118b; [see also *Tanya*, *Iggeres HaKodesh*, Epistle 7, which notes that *zahir* (rendered as “meticulous”) also means “shine.” The *mitzvah* which a person observes most meticulously is the *mitzvah* through which the light of his soul shines.]

29. See *Avos* 2:12; *Rambam*, *Mishneh Torah*, *Hilchos De’os* 3:3; the *Tur* and the *Shulchan Aruch* (*Orach Chayim*, the conclusion of sec. 231). See also *Likkutei Sichos*, Vol. XXIV, p. 646, the note beginning *Kol Maasecho*.

30. See *Likkutei Sichos*, Vol. III, pp. 907 and 932, and Vol. X, p. 104, [which explains the distinction between the modes of Divine service prompted by each of these verses].

31. *Mishlei* 3:6; *Rambam*, *Mishneh Torah*, *Tur*, and *Shulchan Aruch*, *loc. cit.*; *Shulchan Aruch HaRav* 156:2.

32. [Cf. *Zechariah* 3:3]; see *Tanya*, ch. 10.

33. See the parallel in *Tanya*, ch. 25 (p. 32a).

34. *Shabbos* 152b; see also *Zohar*, Vol. II, p. 108b.

is proportionate to the extent of one's love for G-d. Thus the distinction between a person who turns away from evil and one who is repelled by evil involves (not only the negation of evil, but also) the extent and the manner of the person's love for G-d.

Accordingly, the distinction (between a person who turns away from evil and one who is repelled by evil) parallels the distinction between the revelation of the era of [King] Shlomo and the revelations of the Era of the Redemption. For in both instances, the distinction between the manner in which evil is negated (that the revelations of the era of [King] Shlomo allowed the possibility for the external forces to derive nurture, while the revelations of the Era of the Redemption will not) comes about because of the differences in the nature of the revelation of light in these two eras.

IV It is known that all the revelations of the Era of the Redemption are dependent on our deeds and Divine service in the present era.²⁴ One may infer that the revelations of the Era of the Redemption which will not allow for the external forces to derive nurture ([causing] death to be swallowed up forever) will come about, because — as [the Rebbe Maharash] explains in his *maamar*²² — the Jewish people despise evil with a complete hatred. This causes G-d to direct utter hatred [to the forces of evil, as it is written:]²⁵ “And Esav I hate.” This hatred will motivate G-d to “cause the spirit of impurity to depart from the land,” [causing] death to be swallowed up forever.

“G-d saw that the *tzaddikim* were few.”²⁶ (In particular, this applies with regard to those who utterly despise evil, i.e., a perfect *tzaddik*.²⁴) Indeed, even with regard to a *benoni*, [the early *Chassidim*] would say:²⁷ “Would [I be able] to be a *benoni*.”

Nevertheless, since the “swallowing up of death for eternity” will affect every member of the Jewish people, it follows that the Divine service [which will bring this about] (— the despising of

24. *Tanya*, the beginning of ch. 37.

25. *Malachi* 1:3.

26. *Yoma* 38b quoted in *Tanya*, ch. 1 (5b).

27. *Beis Rebbe*, Vol. II, ch. 8, p. 14a, note 1. See also the *maamar* entitled *ViEileh HaMishpatim*, 5738, sec. 5 (*Sefer HaMaamarim Meluket*, Vol. I, p. 309).

nurture at all (not even from the external dimensions [of holiness]). The evil will be nullified entirely; “He will swallow up death forever.”

III In the *maamar* [entitled *Ravta Es Rivom*],²¹ the [Rebbe Maharash] explains the contrast between the revelation in the era of [King] Shlomo (which allowed the external forces to derive nurture from the external dimension [of holiness]) and the revelation that will characterize the Era of the Redemption (at which time the external forces will not be able to derive any nurture at all) by drawing a comparison to our personal Divine service, comparing the service of turning away from evil²² with the service of being repelled by evil.

[A person who] turns away from evil rejects it; he does not, however, utterly despise evil. Thus although in actual fact, he rejects the evil, he still has a certain connection with it. Indeed, as explained in *Tanya* with regard to an imperfect *tzaddik*,²³ in a hidden sense, he has a trace of love for evil.

A person who is repelled by evil, i.e., he utterly despises evil (the level of a complete *tzaddik*), by contrast, shares no connection with it. On the contrary, he hates evil and utterly despises it with complete disgust and aversion.

Similar concepts apply with regard to the difference between the revelation during the era of Shlomo and the revelations that will characterize the Era of the Redemption. The revelations of the era of Shlomo caused all opposing forces to be nullified (as the service of turning from evil rejects the evil). There remained, nevertheless, a source of nurture for the external forces (from the external dimensions of holiness). The revelations of the Era of the Redemption, by contrast, resemble a person who utterly despises evil. In such an instance, there is no possibility for anything contrary to holiness.

A further point can be made. In *Tanya*,²⁴ it is explained that the extent of one’s hatred for the *sitra achra* and disgust with evil

21. As cited in note 3, p. 42 of that text.

22. [Cf. *Tehillim* 34:15.]

23. See *Tanya*, ch. 10 (p. 15a).

the nullification of all the gentile nations, without there being a necessity for war at all.¹⁵

{[This is implied by] the name Shlomo which indicates that his era was characterized by peace.¹⁶}

Nevertheless, the revelation in the era of King Shlomo still allowed for the possibility that the external forces derive nurture. They were, however, able to derive nurture only from the external dimensions of holiness, and not from the internal dimensions.

{It can be explained that [the fact that] there was a possibility for the external forces to derive nurture during the era of [King] Shlomo is reflected in the manner in which the gentile nations were nullified to him, for example, his relationship with the Queen of Sheba. Even while she was in her own land and had merely heard reports of King Shlomo, she became nullified (slightly) to him, for this is what motivated¹⁷ her to journey to [meet King] Shlomo.¹⁸ And when she visited him and saw his wisdom, she was totally nullified before him to the point that “there was no longer any spirit within her.”¹⁹ Nevertheless, even after this experience, she remained a queen, and indeed, [King] Shlomo bestowed great honor upon her.²⁰}

In the Era of the Redemption, by contrast, the nature of the revelation will prevent the external forces from receiving any

15. See the explanation of this concept in the *maamar* entitled *Padah BiShalom*, 5659 (pp. 162 and 164) and the *maamar* of that title, 5704 (secs. 19 and 21, pp. 107 and 110-111).

See also *Torah Or, loc. cit.* (p. 6a), which explains that the work of refinement in the era of King Shlomo was carried out *biderech menuchah*, i.e., in a manner characterized by rest and peace. And *Torah Or, loc. cit.*, [also] states that [the spiritual state of the world during that era] can be compared to that of Adam before the sin [of the Tree of Knowledge].

16. As implied by *I Divrei HaYomim* 22:9: “Shlomo will be his name. And I will grant peace (*shalom*) and tranquillity to Israel during his days.”

17. The reason a desire to journey to [meet King] Shlomo became aroused within [the Queen of Sheba] was that she was nullified before him (even while in her own land) due to the reports about him which she had heard. See the *maamarim* cited above from 5659 (p. 162) and 5704 (p. 107) which state: “Due to the reports of the greatness of his name which were heard for great distances, even the far-removed islands were *negated* to him, and *drawn* after him.”

18. See *I Kings* 10:1-2.

19. *Ibid.*:4-5.

20. See *ibid.*:13.

forever.” For were man [in a sinful state] to live forever, the evil which he assimilated would also be perpetuated. Thus one may conclude that the reason the sin of the Tree of Knowledge initiated the potential for death is to prevent evil from being perpetuated.

It is possible to explain that the fact that the sin of the Tree of Knowledge initiated the potential for death is a direct result of the sin itself. To explain: The concept of vitality exists only in the realm of holiness. In contrast, evil and impurity (the opposite of holiness) are identified with death.¹¹ Therefore, since the sin of the Tree of Knowledge caused evil (death in a spiritual sense) to be assimilated within man, it led to death in the simple sense of the word. This [enables us to understand] the “swallowing” of death for eternity in the Era of the Redemption. Since in that era, the existence of evil, death in a spiritual sense,¹² will be nullified, death in a simple sense will also cease.

II The reason that it will be only in the Era of the Redemption that the existence of evil (— death in a spiritual sense, and as a consequence, death in a simple sense —) will cease is that in that era, there will be a revelation of a higher light [than ever revealed previously]. This light will cause all opposing forces to be nullified.

The [Rebbe Maharash] continues to explain in the *maamar* [entitled *Ravta Es Rivom*¹³ that the light that will shine in the Era of the Redemption will be of an entirely unique nature]. In the time of the *Beis HaMikdash*, more particularly, in the era of the First *Beis HaMikdash*, and especially during the reign of King Shlomo when “the disk of the moon was full,”¹⁴ a very elevated light was revealed. And the revelation of this light brought about

11. See the *maamar* entitled *Daber... Ki Atem*, 5651, cited above (p. 197ff.) and the *maamar* entitled *Vayidaber... Orei Miklat*, 5665 (*Sefer HaMaamarim* 5665, p. 325).

12. See the *maamar* in *Torah Or* cited above (p. 5d): “He will swallow up death forever; for ‘You will obliterate evil,’ as we say in our prayers (High Holiday liturgy, *Siddur Tehillat HaShem*, p. 272): ‘You will cause all wickedness to go up in smoke.’”

13. As cited in note 3, p. 41 of that text.

14. *Zohar*, Vol. I, pp. 150a, 225b, 243a; Vol. II, p. 85a; Vol. III, pp. 40b, 46a; see also *Shmos Rabbah* 15:26.

before the sin as well, but then, the evil was separate from the good. As is well known,⁵ at the beginning of the creation, the abode of *kelipah* was below the realms of holiness. And it was through the sin of the Tree of Knowledge that good and evil became intermingled with each other (within the entire world at large⁶), causing evil to be blended with good and good to be blended with evil to the extent that there is no good without evil, nor is there evil without good.⁷

On this basis, we can understand the verse:⁸ “And now, lest he stretch forth his hand, and take from the Tree of Life, partake [of its fruit], and live forever.” On the surface, at the outset, man was created in a manner that would enable him to live forever. For he was commanded not to eat from the Tree of Knowledge so that he would not die. (As it is written:⁹ “And from the Tree of Knowledge,... do not eat... for on the day you partake of it you will die.”) Thus of what difference would it be that man would eat of the Tree of Life and live forever; [seemingly, this was G-d’s original intent]?

In explanation, the Alter Rebbe clarifies¹⁰ that [G-d’s intent was that a sinless man live forever; this does not apply to a man who has sinned]. The sin of the Tree of Knowledge caused evil to be internalized within man’s being. Therefore, (after the sin,) there is reason for concern that man will “stretch forth his hand, and take from the Tree of Life, partake [of its fruit], and live

4. *Torah Or*, Bereishis 5c; see also *Maamarei Admur HaEmtzaei*, *Devarim*, Vol. IV, p. 1176ff.; the *maamar* entitled *Daber... Ki Atem*, 5651 (*Sefer HaMaamarim* 5651, p. 197); the *maamar* entitled *Vishavta*, *Maamarei Admur HaEmtzaei*, *Vayikra*, Vol. II, p. 704ff. and the *maamar* of that title of the year 5662 (*Sefer HaMaamarim* 5662, p. 300ff.).

5. See *Likkutei Torah* by the *AriZal*, *Parshas Bereishis*, the passage beginning “*Univa’er Maalas Adam HaRishon*.” See also *Or HaTorah*, *Derushim LePesach*, p. 758; the conclusion of the series of *maamarim* entitled *Padah BiShalom*, 5659 and 5704 (*Sefer HaMaamarim* 5659, p. 176; *Sefer HaMaamarim* 5704, p. 139ff.).

6. See the *maamar* entitled *Vishavta* cited above which states that through the sin of the Tree of Knowledge, good and evil became intermingled with each other with regard to all four categories of being: inanimate matter, the plant kingdom, the animal kingdom, and mankind.

7. See *Likkutei Dibburim*, Vol. I, p. 87a ff.

8. *Bereishis* 3:22.

9. *Ibid.*, 2:17.

10. *Torah Or*, *loc. cit.*

"50th Anniversary"

Reprinted for Shabbat Parshat Devarim, 5775

מאמר

בלע המות לנצח

Maamar

BEELA HAMAVES LANETZACH

KUNTRES

21 ADAR, 5748

THE CONCLUSION OF THE *SHELOSHIM*

FOR REBBETZIN CHAYAH MUSHKA נ"ע

(*Sefer HaMaamarim Meluket*, Vol. II, p. 277ff.)

By the Grace of G-d
Tuesday of *Parshas Devarim*,
Menachem Av 5, 5725

בלע המות לנצח ומחה הוי'
אלקים דמעה מעל כל פנים
"He will swallow up death forever; G-d, the
L-rd, will wipe tears away from all faces."¹

The Rebbe Maharash explains in his *maamar* of this title² that, in the Era of the Redemption, death will be swallowed up eternally, because at that time, [we will merit fulfillment of the prophecy]:³ "And I will cause the spirit of impurity to depart from the land."

The above concepts can be clarified on the basis of the explanation of the latter verse. The potential for death was generated by the sin of the Tree of Knowledge, for death and the sin of the Tree of Knowledge are interrelated.

To explain: Through the sin of the Tree of Knowledge, good and evil became intermingled with each other.⁴ For evil existed

1. *Yeshayahu* 25:8.

2. In the year 5628, printed in *Sefer HaMaamarim* 5628, p. 40. The concepts explained in this *maamar* also are explained — with additions — in the *maamar* which follows it, entitled *Ravta Es Rivom*.

3. *Zechariah* 13:2.